

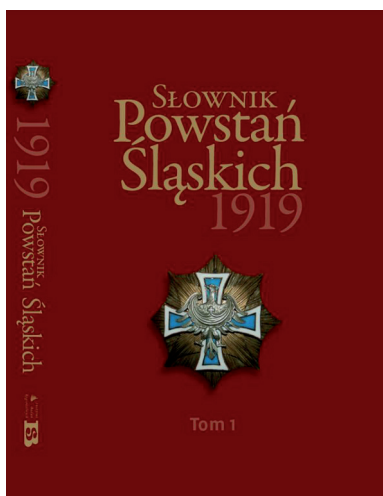

KSIAŻNICA
ŚLĄSKA

Czasopismo
Biblioteki Śląskiej t. 31, 2020
ISSN 0208-5798

MARTA KASPROWSKA-JARCZYK

**Publikacje Biblioteki Śląskiej
wydane z okazji 100-lecia powstań śląskich i plebiscytu**

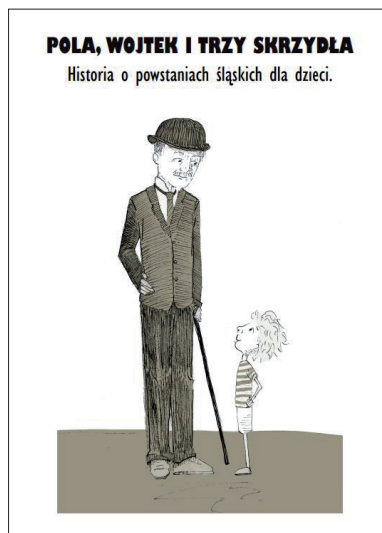
Słownik Powstań Śląskich. Tom 1, I powstanie śląskie, sierpień 1919. Redakcja naukowa Maciej Fic, Ryszard Kaczmarek. Katowice: Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej, 2019.

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach wydał pierwszy tom *Słownika Powstań Śląskich*, poświęcony wydarzeniom 1919 roku. Kolejne tomy, omawiające drugie i trzecie powstanie śląskie, ukażą się w latach 2020–2021.

Po prawie czterdziestu latach od wydania *Encyklopedii Powstań Śląskich* powstało nowe, encyklopedyczne opracowanie, uwzględniające aktualny stan badań naukowych i przedstawiające powstania na Górnym Śląsku jako odrębny fenomen w historii Polski. Wydawcy zdecydowali się na opracowanie kluczowych wydarzeń związanych z powstaniami śląskimi nie w postaci krótkich haseł, ale obszernych artykułów.

Publikacja przybliży czytelnikom, w bardzo przystępny sposób, wydarzenia, miejsca i osoby mające związek z I powstaniem śląskim. Najwięcej miejsca w *Słowniku* przeznaczono na problemowe hasła, obszerne opracowania, które można traktować jako osobne artykuły. Wśród przygotowanych czterdziestu ośmiu zagadnień znalazły się hasła ogólne (np.: *Traktat Wersalski a Górny Śląsk*, *Polska Organizacja Wojskowa Górnego Śląska* czy *Historiografia polska i niemiecka o I powstaniu śląskim*), jak i kwestie bardziej szczegółowe (m.in.: *Karabin niemiecki Gewehr 98*, *Masakra w Mysłowicach*, *Powstanie oleskie*, *Przemówienie Wojciecha Korfanteo w Reichstagu 25 października 1918 roku*). Sporo miejsca poświęcono również na omówienie spraw związanych z przebiegiem I powstania śląskiego w różnych powiatach. W kompendium znaleźć można też cenne informacje na temat działających na Śląsku jednostek wojskowych (np.: *Grenzschutz*, 117. *Dywizja Piechoty*, 32. *Mała Brygada Reichswery*) i organizacji (*Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”*, *Zjednoczone Związki Wiernych Ojczyźnie Górnoślązaków*). W publikacji zamieszczono również dwadzieścia pięć biogramów postaci związanych z I powstaniem śląskim (m.in.: Maksymilian Basista, Kazimierz Czapla, Karol Grzesik, Augustyn Świder i Alfons Zgrzebniok). Cennym dopełnieniem *Słownika* są: kalendarium wydarzeń, indeksy (osobowy i miejscowości) oraz bibliografia, które pomagają czytelnikom odnaleźć się w obszernym materiale.

Ogromnym walorem *Słownika* jest jego strona graficzna, poszczególnym hasłom towarzyszą ilustracje dopełniające część tekstową opracowania. Zamiarem wydawców było stworzenie publikacji o charakterze popularyzatorskim, co niewątpliwie się udało. Jednocześnie trzeba podkreślić, że jest to cenne kompendium opracowane przez specjalistów oraz wybitnych znawców poszczególnych zagadnień. Publikacja ukazała się dzięki wsparciu finansowemu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Pola, Wojtek i trzy skrzydła. Historia o powstaniach śląskich dla dzieci. Redakcja Beniamin Czapla, Michał Garbacz, Julia Rott-Urbańska, Krystian Węgrzynek, oprawa graficzna Beniamin Czapla, Karolina Janus. Katowice: Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej, 2020.

Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej wydał także krótką opowieść o powstaniach śląskich skierowaną do najmłodszych czytelników.

Bajka opowiada historię rodzeństwa – tytułowych Poli i Wojtka – spędzających wakacje u *starzików* pod lasem na krańcu Katowic. O powstaniach śląskich dowiadują się przypadkiem, gdy w warsztacie stolarskim dziadka natrafiają na trzy skrzydła, replikę katowickiego Pomnika Powstańców Śląskich. Dziadek opowiada wnukom o pamiętnych wydarzeniach z lat 1919–1921, najważniejszych bitwach oraz o Wojciechu Korfantym i kurierce Poli Maciejowskiej.

Wartość edukacyjną bajki dopełnia słowniczek wyrażen gwarowych użytych w tekście oraz trzy zadania (krzyżówka, wykreślanka i labirynt), a także mapa zachęcająca do spaceru śladami Poli i Wojtka, którzy wędrowali szlakiem powstańczym.

Barbara Maresz, Anna Musialik, *Stanisława Ligonía opowieści obrazkowe*. Katowice: Biblioteka Śląska, 2019.

Biblioteka Śląska z okazji 100-lecia powstań śląskich i plebiscytu wydała dwie publikacje przypominające postać Stanisława Ligonía oraz jego istotny wkład w propolską propagandę lat powstań i plebiscytu na Śląsku.

Stanisława Ligonía opowieści obrazkowe to album złożony z trzech części. Pierwszą poświęcono wczesnej twórczości ilustracyjnej Stanisława Ligonía. Znajdują się tu reprodukcje grafik publikowanych na łamach książek i kalendarzy śląskich, wydawanych nakładem oficyny Karola Miarki w Mikołowie oraz spółki wydawniczej „Katolik”. Drugą część wypełniają historyjki obrazkowe Stanisława Ligonía, które dziś nazwalibyśmy komiksami. Trzy pierwsze drukowane były w kalendarzach Karola Miarki, kolejne pochodzą z satyrycznego, propagandowego czasopisma „Kocynnder” wydawanego w czasie powstań i plebiscytu. Wśród nich znajduje się najpopularniejszy wieloodcinkowy cykl *Dzieje Hanyśa Kocyn-dra*. W trzeciej części umieszczono najefektowniejsze, oryginalne rysunki wybra-

ne z unikatowego *Albumu karykatur plebiscytowych „Kocyndra”* (Biblioteka Śląska, sygnatura G 33 V) oraz z teki *Karykatur wyborczych* (Biblioteka Śląska, sygnatura G 23 III). Karykatury plebiscytowe w większości publikowane były w satyrycznym „Kocyndrze” i odegrały ważną rolę propagandową w okresie powstań i plebiscytu na Śląsku.

Album, który jest pierwszym wydanym zbiorem ilustracji i rysunków Stanisława Ligonia, ukazał się dzięki wsparciu finansowemu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Henryk Grzonka, *Stanisław Ligoń 1879–1954. Ziemia Święta w obiektywie Karlika z „Kocyndra”*. Katowice: Biblioteka Śląska, 2019.

Drugie wydawnictwo poświęcone Stanisławowi Ligoniowi prezentuje fotografie wykonane przez Karlika „z Kocyndra” w czasie pobytu na emigracji.

Publikacja nie dotyczy co prawda lat powstań i plebiscytu, ale także wydana została z okazji rocznicowych obchodów. Album reprodukuje 109 fotografii z podpisanymi Stanisława Ligonia wykonanych w Palestynie w latach 1941–1946. Mimo, że zostały one zrobione prostym, amatorskim aparatem, odzwierciedlają artystyczne spojrzenie ich autora, który uwiecznił miejsca, zabytki, dokumentował życie codzienne Arabów, Żydów i polskich emigrantów oraz żołnierzy. Dzięki temu niezwykłemu albumowi czytelnik ma okazję poznać kolejne wcielenie Ligonia, tym razem spostrzegawczego fotoreportera. Prezentację zdjęć poprzedza obszerny szkic biograficzny, w którym opisano wiele nieznanych faktów z życiorysu Stanisława Ligonia, zwłaszcza z okresu pobytu na emigracji oraz z trudnych lat po powrocie z emigracji.

Również ta książka ukazała się dzięki wsparciu finansowemu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.